education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

PROVINSIALE ASSESSERING

GRAAD 12

GESKIEDENIS V2

ADDENDUM

JUNIE 2025

Hierdie addendum bestaan uit 10 bladsye.

VRAAG 1: HOE HET DIE VERENIGDE DEMOKRATIESE FRONT (UDF) GEREAGEER OP DIE INSTELLING VAN DIE DRIEKAMER PARLEMENT DEUR DIE WIT GEDOMINEERDE NASIONALE PARTY REGERING?

BRON 1A

Die uittreksel hieronder verduidelik grondwetlike hervormings wat Eerste Minister PW Botha in 1983 in die Suid-Afrikaanse Parlement ingestel het.

PW Botha was die Minister van Verdediging, en sy bewindsoorname het die weermag in staat gestel om sy invloed oor die onderdrukkende (wrede) aktiwiteite van die regering te vergroot. Botha is egter ook gerugsteun deur groot Afrikanerbesighede, wat apartheid wou hervorm. Botha het sowel die onderdrukking as die hervormingskant van die regeringsbeleid gesimboliseer.

'n Beduidende hervormingsmaatreël was die wetlike erkenning van Afrika (Swart)-vakbonde in 1979. Nog 'n ander was die regering se groeiende erkenning van die permanensie van 'n stedelike Afrika-bevolking.

Op politieke vlak het regeringsleiers 'n afwyking van die beginsel van slegs blanke kiesers voorgestel. Planne is voorgelê vir 'n 'driekamer' -parlement, of 'n parlement van drie kamers. Die grondwet het bepaal dat die bestaande Volksraad (Blankes) onveranderd in die nuwe bedeling opgeneem sou word, 'n algemene verkiesing was nie nodig nie. Vir die ander twee kamers, die Huis van Afgevaardigdes (Indiërs) en die Huis van Verteenwoordigers (Kleurlinge), is verkiesings op onderskeidelik 22 Augustus en 28 Augustus gehou. Dit het beteken dat die Indiër en Kleurling mense stemreg sou kry. Afrikane (Swart mense) sou steeds nie stemreg hê nie.

Hervormingsplanne soos hierdie het tot skerp verdeeldheid binne die Nasionale Party gelei. In 1982 het 'n aansienlike groep regses weggebreek, onder leiding van Andries Treurnicht, om die Konserwatiewe Party te stig.

[Van Apartheid tot Demokrasie Suid-Afrika 1948–1994.]

BRON 1B

Die bron hieronder beklemtoon die oorsprong van die Verenigde Demokratiese Beweging (UDF) en die massaveldtogte teen swart plaaslike owerhede en die driekamerparlement.

Vanaf die 1970's en tot in die vroeë 1980's het mense regoor Suid-Afrika gemeenskapsgebaseerde groepe begin organiseer om die swaarkry wat apartheid in hul lewens veroorsaak het, teen te staan. Hierdie groepe het mense met soortgelyke bekommernisse bymekaargebring - soms as inwoners van dieselfde woonbuurt, soms as vrouegroepe, of studentegroepe, of kerkgroepe, of as werkers in 'n fabriek of 'n nywerheid. Die apartheidsregering het voortgegaan om verbode bevrydingsbewegings te onderdruk, maar sy pogings om hierdie "grondvlak"-groepe te verpletter, was minder effektief. Deur op onmiddellike gemeenskapsprobleme te fokus, het hierdie groepe oorleef en vermeerder.

In Januarie 1983 het 'n aantal van hierdie gemeenskapsgroepe 'n konferensie gehou om die Suid-Afrikaanse Indiese Raad - die Anti-SAIC-konferensie - teen te staan. In sy slot toespraak by die Anti-SAIC-konferensie het dr Allan Boesak, destydse president van die Wêreldalliansie van Gereformeerde Kerke, gesê; Ons kan nie 'n 'nuwe ooreenkoms' aanvaar, wat apartheid nog beter laat werk nie. Ons kan nie 'n toekoms vir ons mense aanvaar as ons geen sê daarin gehad het nie. En ons kan nie 'n oplossing aanvaar wat ja sê vir tuislande, die Wet op Groepsgebiede, vir wette wat ons laat glo dat ons apart en ongelyk is nie.

Die Anti-SAIC-konferensie het gevra dat 'n verenigde front van stapel gestuur word om die massaveldtogte teen swart plaaslike owerhede en die driekamerparlement te koördineer. Die resultaat was die bekendstelling van die Verenigde Demokratiese Beweging (UDF) ses maande later. In Augustus 1983 het verteenwoordigers van meer as 475 "grondvlak"-organisasies van regoor die land in Mitchell's Plain in Kaapstad bymekaargekom om 'n enkele, oorkoepelende organisasie te vorm: die UDF. Binne maande het meer as 600 organisasies aangesluit. Dit het 'n nuwe stadium in die massastryd vir die Suid-Afrikaanse bevryding ingelui.

[Uit South Africa in the 20th Century edited by B J Liebenberg and SB Spies]

BRON 1C

Die plakkaat hieronder wys Die UDF, en 'n nuutgestigte organisasie genaamd die End Conscription Campaign (ECC), wat die onttrekking van SAW-troepe (soldate) uit die swart woonbuurte ëis.

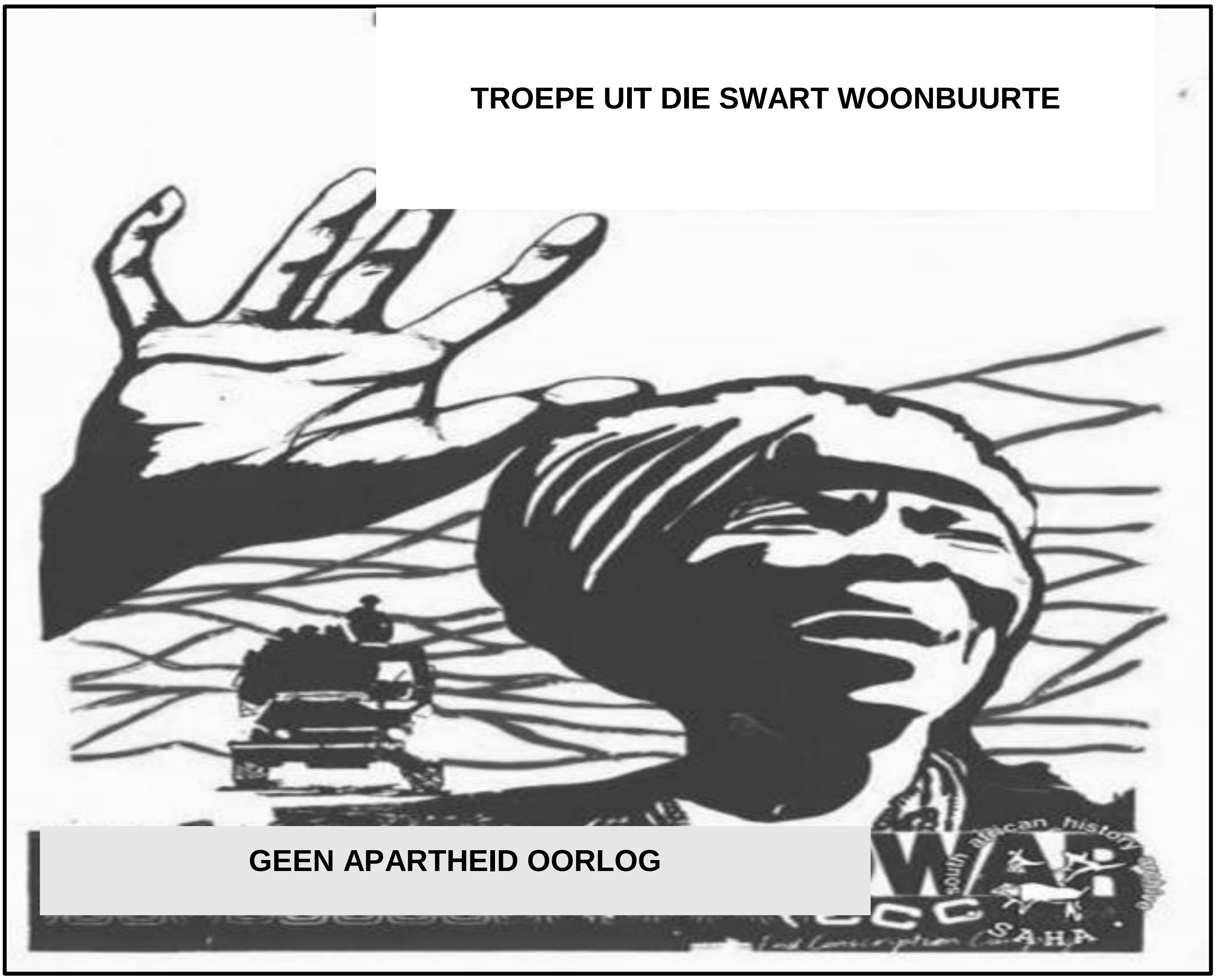

[Uit https://www.sahistory.org.za Accessed on 30 January 2025]

BRON 1D

Die bron hieronder bespreek die gemeenskapsweerstand teen PW Botha se Wet op Swart Plaaslike Owerhede in die 1980's.

PW Botha se hervormings het ook sommige apartheidswette afgeskaf (verwyder), veral die paswette in 1986 wat minder effektief was. In 1979 het hy Afrika (Swart) -vakbonde binne die industriële raamwerk gebring deur hulle toe te laat om te registreer. Dit was om onbeheerde stakings te voorkom en om onderhandelinge met die werkgewers te vergemaklik. Sommige poste wat voorheen vir blankes gereserveer was, was nou oop vir almal, en privaatskole en universiteite kon studente van alle rasse toelaat, terwyl teaters en luukse hotelle vir almal oopgemaak is. Die pogings om verkose plaaslike gemeenskapsrade in woonbuurte te voorsien, gefinansier deur plaaslike tariewe en huurbetalings, het net teenkanting teen die hele stelsel van apartheid verhoog. En kritici het gesê dat Botha se hervormings bloot kosmeties was en ontwerp is om die pilare van die apartheidstelsel te verskans ...

'n UDF-geaffilieerde burgerlike vereniging in die Vaaldriehoek het besluit om 'n weiering (boikot) om huurgeld te betaal, te ondersteun, om die bedanking van die plaaslike gemeenskapsraad af te dwing, wat gesien is as saamgestel uit regeringsmedewerkers (mense wat vir die vyand werk).

Die huurboikot het gepaard gegaan met 'n boikot van skole en 'n wegbly aksie van die werk af. ’n Botsing met die polisie het gevolg wat die situasie aangevuur het en verdere gewelddadige botsings met die polisie het voorgekom. In Oktober 1984 is die SAW- na die Vaaldriehoekse woonbuurte gestuur en die troepe het huis tot huis deursoek vir gewere. Dit het die situasie aangeblaas en die opstande verskerp, wat toe na ander woonbuurte in die Oos-Rand en elders versprei het.

In Januarie 1985 het die ANC 'n beroep op Suid-Afrikaners gedoen om die woonbuurte 'onregeerbaar' te maak. Weerstand in die 1980's was meer wydverspreid en revolusionêr as in die Soweto-opstande van 1976 en dit het wyer steun getrek van byna alle dele van die swart bevolking wat nou meer verpolitiseer en georganiseer is in 'n netwerk van gemeenskaps- en plaaslike verenigings, baie van hulle was aan die UDF gekoppel.

[Uit Looking into the Past, geredigeer deur Y Seleti]

VRAAG 2: HOE HET DIE WVK DIE DOOD VAN ASHLEY KRIEL ONDERSOEK OM TEN EINDE NASIONALE VERSOENING TE BEVORDER?

BRON 2A

Die bron hieronder verduidelik die primêre redes vir die totstandkoming van die WVK onder die nuwe demokratiese regering van Nelson Mandela.

Die Waarheids- en Versoeningskommissie (WVK) van Suid-Afrika is gestig deur die Aanneming van die Wet op die Bevordering van Nasionale Eenheid en Versoening (1995). Sy mandaat was om die growwe menseregteskendings te ondersoek wat onder apartheid plaasgevind het tussen Maart 1960 en Mei 1994, nadat Nelson Mandela as president ingehuldig is. Die WVK moes amnestie verskaf vir polities gemotiveerde oortredings, wat vereis het dat oortreders die waarheid oor hul rol in hierdie misbruike bekend gemaak het as deel van die proses van versoening tussen oortreders en slagoffers. Die WVK het gepoog om 'n platform te bied vir slagoffers/oorlewendes om hul stories te deel, hierdie misbruike in sy finale verslag te dokumenteer en aanbevelings te gee vir regstelling en maatreëls om toekomstige misbruik te voorkom.

Tydens die WVK het die Menseregteskendingskomitee meer as 21 000 verklarings van slagoffers/oorlewendes ingesamel, wat omvattend meer as 37 672 menseregteskendings in die tydperk wat ondersoek word, uiteengesit het (Borer, 2009, p. 1173). Van die versamelde verklarings bevat 446 besonderhede oor vorme van gewelddadige mishandeling wat diegene wat voor 1994 deur die veiligheidsmagte aangehou is, geraak het (WVK 1998b, p.298). Toe die verrigtinge begin het, het die kommissie genoeg waardevolle ammunisie gehad om die vermeende oortreders te konfronteer.

[Uit: *African Transitional Justice Hub – Suid-Afrika WVK (1996 - 2002)* 1 November 2003]

BRON 2B

Die bron hieronder is 'n uittreksel uit die SAUK – Waarheid en Versoeningsverslag. Dit fokus op die dood van die anti-apartheidsaktivis Ashley Kriel.

Mnr Ashley Kriel [CT00307], 'n jong aktivis van Bonteheuwel in Kaapstad, het die land laat in Desember 1985 verlaat en by die verbode ANC aangesluit. Nadat hy by die verbode African National Congress aangesluit het, het hy militêre opleiding in Angola ondergaan. Hy het in April 1987 in die geheim teruggekeer na Suid-Afrika as 'n opgeleide kader (soldaat) van die Mkhonto we Sizwe. Op 9 Julie 1987 is Ashley Kriel deur die Terrorisme-opsporingseenheid van die Suid-Afrikaanse Polisie (SAP) in Kaapstad vermoor. Volgens Adjudant OffisierJeffrey Benzien het die polisie na 'n huis gegaan waar Kriel gebly het. Benzien en Sersant Abels het vermom die huis genader met die bedoeling om die plek te verken ('n plek waarneem). Kriel het na bewering die deur oopgemaak met 'n pistool onder 'n handdoek versteek. ’n Handgeveg het uitgebreek waartydens Benzien vir Kriel in die rug geskiet het met Kriel se eie wapen.

Daar is bewyse om hierdie weergawe te weerspreek. Eerstens is vasgestel dat operasionele beplanning voor die voorval in die Athlone -polisiestasie gedoen is. Tweedens was ander lede van die Veiligheidstak (Polisie) in die omgewing versteek. Derdens het forensiese bewyse wat ingesamel is, getoon dat bloed in die badkamer en die vloer tussen die badkamer en kombuisdeur gevind is. Vierdens het die koeëlwond direkte kontak met die vel aangedui in teenstelling met deur Kriel se klere. Ten spyte van die aansoek om amnestie vir die moord op Kriel, het Benzien [AM5314/97] steeds volgehou dat die dood ‘n ongeluk was.

[Uit: SAUK – Waarheidskommissie Spesiale Verslag Bl. 455]

Kopiereg voorbehou

BRON 2C

Die foto hieronder is geneem in 1995, dit wys die WVK-kommissarisse wat hulle voorberei om die formele verhore te begin oor polities gemotiveerde misdade wat tussen 1960-1994 gepleeg was.

[Foto geneem deur Benny Gool – Oryx Media/Desmond Tutu Vredesentrum]

BRON 2D

Hierdie uittreksel uit 'n verklaring deur die Instituut vir Geregtigheid (IVG) smeek die WVK om die dood van apartheidsaktiviste gedurende die 1980's dringend te ondersoek.

Die Instituut vir Geregtigheid en Versoening (IVG) ondersteun die oproep om die verhore oor die dood van Kriel, Ahmed Timol, die Cradock-vier en ander anti-apartheidsaktiviste te heropen. Dertig jaar na Ashley Kriel se dood smeek die IJR die Valke om die saak deeglik te ondersoek en geen steen onaangeroer te laat nie. Die IJR wou die waarheid van politieke misdade en menseregtevergrype bloot lê. Die IJR glo dat geheimsinnige apartheid sterftes hoë prioriteit moet geniet en met dringendheid ondersoek word. Kriel is in Julie 1987 by die huis in Hazendal (Athlone Kaapstad) dood en die Waarheids-en-versoeningskommissie (WVK) het sy dood in die 1990's ondersoek.

Die WVK het probeer om 'n platform te bied vir slagoffers en beweerde oortreders om hul sienings en bewyse te deel. Die WVK het gehoop dat hierdie verrigtinge die waarheid sou blootlê en versoening sou bevorder. Inligting oor sy dood is deur die destydse polisiekaptein aan die kommissie gebring. Jeffrey Benzien het beweer dat Kriel 'n 22-pistool gehad het, en dat daar 'n stryery tussen die polisie en die 20-jarige Kriel was wat daartoe gelei het dat die dodelike skoot afgevuur is wat Kriel in sy rug getref het. Die WVK het Benzien in 1999 amnestie toegestaan vir die dood van Kriel, vir al sy marteling en ondervragingsmetodes, wat elektroniese skokke en versmoor van aangehoudenes met nat sakke (Wet Bag Method) ingesluit het.

[Uit IVG – Mediaverklaring – 2 Februarie 2018]

ERKENNINGS

Visuele bronne en ander historiese bewyse is uit die volgende geneem:

- Van Apartheid tot Demokrasie Suid-Afrika 1948–1994.
- Uit Suid-Afrika in die 20ste eeu onder redaksie van BJ Liebenberg en SB Spies
- Vanaf https://www.sahistory.org.za Toegang op 30 Januarie 2025
- Uit Looking into the Past, geredigeer deur Y Seleti
- Van *African Transitional Justice Hub* – Suid-Afrika WVK (1996 – 2002) [1 November 2003] www.sahistory.org.za
- Van SAUK – Waarheidskommissie Spesiale Verslag Bladsy 455
- Foto geneem *deur Benny Gool – Oryx Media/Desmond Tutu Vredesentrum*
- Uit IJR – Mediaverklaring – 2 Februarie 2018 www.sahistory.org.za

Kopiereg voorbehou